

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**SELECTA=||RVM DECLAMATIONVM || Philippi Melanthonis,
quas con=||scripsit, & partim ipse in schola
Vui=||tebergensi recitavit, partim alijs recitandas
exhibuit.|| TOMVS ... ||**

Melanchthon, Philipp

1559

VD16 M 3567

De laudibus & utilitatibus Astronomiæ ac Geographiæ Oratio.

urn:nbn:de:hbz:466:1-34734

ORATIO DE ASTRONOMIA
& Geographia, habita Vuitenberga.

Duae pestes A-
thenarum &
omnium Re-
rump.

Etus legitur Sibylla oracu-
lū de Athenis, duas ei pestes
exitio futuras esse, fraudes,
& Ducum ignauiam. Sed si
communem hominum uitā,
& interitus regnorum con-
sideramus, nō tam Athenis,

quām omnibus urbibus ac Imperijs Sibylla uati-
cinata est. Olim Germania, & magnitudine ani-
morum excellebat: & in consilijs ueritate, candore,
ac fide. Nunc technis certatur, eluduntur re-
cta consilia, uetus illa glorię militaris cupiditas,
& fortitudo extincta est. Ideo uidetis nihil esse
praesidiorum in tanto periculo publico, non so-
lum Germania, sed uniuersę reliquę Europę.
De quo cogitans, maximē angor animo de Eccle-
sia, & de nostris studijs, quibus precipuē Turci-
ca barbaries uastitatem, & interitum minatur.
Quanquam igitur impendent fatales pœnæ, ut
multa sunt non solum in Astris, sed etiam in mo-
ribus hominum, signa, tamen hac me spe sustento,
Ecclesias Deo curę futuras esse, & filium Dni
propugnaturum nostros cœtus, ut Daniel præ-
dixit.

Ecclesia semper
Deo curę.

dixit. Quare hæc studia nobis adolescentes non sunt abijcienda, desperatione, uel præmiorum, uel salutis. Imò eò ardentius excitanda sunt, ut etiam inter medios hostes conseruentur, si ita ferent fata. Et quoniam hi nostri coetus pars sunt Ecclesiæ, quoties conuenimus, quoties de studijs cogitamus, accedant pia uota, & oremus Deum, Patrem liberatoris nostri Iesu Christi, ut Ecclesiam, & honesta studia defendat, nos seruet ac regat. Hæc præfari uolui, quia in his congressibus præcipuè decet nos, ut de studijs, ita de communibus periculis cogitare, et coniungere uota. Nam & ad hos congressus dictum Christi pertinet, cum ait: Se intersuturum, ubicunq; duo, aut tres, in nomine ipsius conuenerint. Cum autem hoc loco mihi necessitatem dicendi imponat officij ratio, constitui potissimum de ea arte dicere, quam profiteor, uidelicet, de doctrina, quæ leges motuum cælestium tradit, & magnitudines, spacia, interualla, metas regionum monstrat. Etsi enim scio in hac schola, hæc diuinas artes non uituperari, tamen quia segnius coluntur, quàm oportebat, nostri est officij, quantum possumus adulescenti studia omni ratione accendere, atq; excitare, eaq; in re optarim nos à principibus adiuuari, sicut in Aegypto regum liberalitas inuitauit

ingræ

Astronomia.

Reges Aegypti
philiberales et
ga has artes.

Fridericus
Imperator.

Caesar.

Carolus V.

ingenia ad has artes colendas et illustrandas, & recens antetrecentos annos, cum Latini homines, ne umbram quidem huius doctrinae tenerent, Ingeniosissimus Princeps Fridericus Secundus Imp. ex Arabum monumentis eam transfundit in Latinum sermonem, & utcumque instaurari magno sumptu curavit. Ac multa extant testimonia, quae ostendunt his studiis uetustissimos Reges editos fuisse, ut Atlantem, Orionem, Chironem, Ideo enim nomina eorum stellis, grata posteritas attribuit, ut significaret se ab illis doctrinam de motibus caelestibus & anni descriptionem accepisse. Et Caesar de se inquit apud Lucanum: Media inter praelia semper, Stellarum caeliq; plagis, superisq; uacavi. Constat nunc quoque Imperatorem Carolum V. & intelligere doctrinam caelestem penè ut artificem, adeoque amare, ut cum sibi aliquod interuallum ad quietem sumit, non ludis aut uoluptatibus animum relaxet, sed huius dulcissimae doctrinae disputationibus. Scio sedentem in thermis, cum pedis curationi uacare eum necesse esset, otium sefellisse interdum horologij artificiosè describendis. Scio diligentissimum esse in quaerenda longitudine & latitudine regionum, in stellis conferendis ad regionum situs, et nauigans caeli contuitu cursum dirigere posse.

Quid honestius est magno principe, quam desessum animum tali uoluptate recreare.

Vtinam uero hoc honestissimum exemplum ceteri imitarentur, & ingenijs premia proponerent, quod si fieret, conseruari hae artes, & magis illustrari possent. Sed saepe mihi uenit in mentem, una cum caelo eas senescere, & paulatim extingui, & earum interitu portendi finem mundi. Interea tamen generosae mentes, caelo ortae, de patria cogitent, hanc interdum contemplantur, & statuunt non frustra hoc pulcherrimum spectaculum caelestium corporum, & motuum, hominibus propositum esse, & harum admirabilium rerum ordinem inquirent, quod cum per sese hominis naturae maxime congruit, tum uero utilitates ad uitam magnas adfert, quarum aliquas breuiter, ut fert ratio temporis, exponam, ac tantum de motuum doctrina, & regionum metis dicam, omissa diuinatrice parte, ne quod mihi certamen accersam. Ut autem in omnibus rebus a Deo ordiri rectissimum est, ita in hac quasi de liberatione de studijs, cum caelum ipsum contemplabimur, ueniat in mentem Architecti. Hunc cogitemus, nec frustra hunc mirandum ordinem instituisse, nec frustra generi humano noticiam horum motuum tradidisse. Haec si quis non cogit

Astronomia cum caelo senescit,

Deus Architectus tectus ostendit se esse
 Φιλάνθρωπος
 ποι.

cogitat, quantum à Cyclope illo distat, qui in
tro degēs, nec in cœlum aspicit, nec numen aliter
eternum ueretur? Si quis autem ut hominis na-
ture conuenit, Dei munera magnificat, is statim
magnarum utilitatum causa has motuum lege
institutas, & doctrinam traditam esse. Vtilitas
motuum omnibus posita est ob oculos. Quid ad
animantium conseruationem gratius est uitibus
dierum ac noctium, quid ad terræ fecunditatem,
ad fruges procreandas, & alenda animantia
liu, quàm ueris, æstatis, autumnii & hyemis
miles tempestates? in quibus diligentia artium
tanta fuit, non modò ut spacia temporum solæ
Lunæ motibus metienda proposuerit, sed ueritas
tiã addidit, ut terra aliàs fecundo calore tepere-
ret, aliàs rigaretur, aliàs arefceret, aliàs a frigore
gelu quiesceret. Hæc ut arte facta esse intelli-
mus, certorum syderum ortus et occasus
lis anni partibus conuenientes, soli adiun-
Post sementem uernam occidunt Hyades, quæ
Plinius inquit, sydus esse uehemens, et terra
riq; turbidum. id ita institutum est, quia terra
tempore rigatione opus est.

Hyades sydus
turbidum,

Canicula.

In messe opus est siccis tempestatibus. Tunc
igitur Canicula æstus auget. Sic reliquis
partibus conueniunt certi ortus aut occasus.

utilitates notæ sunt, quæ ut Xenophon ait, testan-
 tur Architectum, cum tam studiosè nostræ necessi-
 tati prospexerit, ualde amantem esse nostri gene-
 ris, seu ut ipse ait, φιλόθεωπος. Sed hæc fortasse
 sine doctrina obseruari possunt, quanquam ordo
 magis conspicitur, cum accedit eruditio. Dicam
 igitur de ijs utilitatibus, quæ amitterentur, negle-
 cta doctrina. Erunt, inquit Moyses, insignia, tem-
 pora, dies, & annos. Hic cœlestis oraculum præci-
 pit generi humano, ut certas anni metas diuini-
 tus propositas, discat obseruare, & interualla an-
 norum consideret. Quod sine eruditione, & ma-
 tuum cognitione nequaquã fieri potest. Addidit
 igitur Deus nobis umbram doctricem, ut equino-
 ctia et solis conuersiones obseruare possimus, ad-
 didit numerorum et mensurarum scientiam, quæ
 mentes in cœlum subuehit, ut certas uias Lumi-
 nû, ac metas quasi oculis signare possimus. Itaq;
 & primi parentes, & deinceps gentes eruditio-
 nis, & in his ingeniosissimi, semper elaborarunt
 in obseruando anni circuitu, ut certâ temporum
 seriem conseruarent, quorum et beneficium gra-
 tum nobis esse debet, et laudanda solertia, diligen-
 tia, assiduitas, uoluntas benemerendi de genere hu-
 mano. Sunt autem solertia et diligentia testimo-
 nia illustria multa, ut Eclipsium prædictiones,
 a
 & ipsa

Cœlestis oracu-
 lum de obseruã-
 dis temporibus

Varie anni de
scriptiones.

Meto.

Hipparchus.

Ptolemæus.

Albategnius.

Et ipsa anni descriptio, cuius circuitus, ut quatuor fieri posset, certissime comprehenderetur.

Variè certatum est, uetustissimi reditum Solis ad certam Stellam fixam, uerum anni spatium esse senserunt. Deinde cum aliquot seculis post aduersum esset, Stellas progressas esse, quare fuit alia uia. Quare Meto, quem Athenienses dixisse scribunt, auus opinor Empedoclis, descripsit annum esse reditum in idem Solstitij æstiuum punctum. Quia enim Atheniensibus anni initium erat solstitium æstiuum, in eo metam potius constituit. Deinde post Alexandri ætatem, Hipparchus maluit obseruare æquinoctia quàm Solstitia. Quia aliquot diebus circa solstitia uariatione declinationis ad æquinoctialem, sensu deprehendi non potest. Desinit ergo Hipparchus annum reditum solis in idem æquinoctij punctum, Hæc secutus Ptolemæus, et suas obseruationes conferens, tandem anni rationem tradidit constantiorem superioribus, uidelicet dierum trecentorum sexaginta quinque, horarum sex, minus trecentis quatuordecim parte diei. Nondum hæc diligentia satis posterioribus. Nam post Ptolemæum Albategnius anno septingentesimo quadragesimo tertio, licet ante hanc nostram ætatem, circiter sexcentis annis, deprehendit post Ptolemæum

opus esse emendatione. Deinde rursus eruditissimè
homines primam uitam cum quadam correctione
secuti, maluerunt annum esse reditum Solis ad cer-
tam Stellâ fixam, cum hoc modo longioribus spa-
ciji minor inæqualitas circuitus anni adpareat.

Hæc eo recensui, ut diligentiam summorum ui-
rorum admiremini, qui certos Fastos, certam an-
ni descriptionem nobis tradere studuerunt. Iam
cogitate, quantum hoc sit beneficium. Nisi enim
crifices hanc temporum seriem nobis conser-
uassent, quæ essent religionum atq; omnium hi-
storiarum tenebræ, quæ confusio totius uitæ?
Non animis retrò legere mundi initia possemus,
non sciremus quæ religiones priores, quæ poste-
riores fuissent: Æsset ignota series imperiorum,
nescirentur Ecclesiæ initia & propagatio. Has
tantas res ut sciremus, Deus & præcipit, ut disca-
mus quid sit annus, & monstrat annum contine-
re menses duodecim, & initia in æquinoctio con-
stituit. Hæc primis hominibus doctrinæ huius se-
mina fuerunt. Quare cœlesti illa uoce admoniti,
utilitates expendamus, & Dei donum amplectamur,
amemus, & excolamus. Coniunctæ artes
sunt doctrina, de motibus cœlestibus & Geogra-
phia, nec diuelli possunt. Quis est autem adeò
imperitus communis uitæ, adeò sine sensu com-
muni,

Astronomiæ
uariæ utilita-
tes.

muni, ut arbitretur uitam carere posse hac, monstrante situs regionum, interualla, natura

Nulla nauigatio, nullum iter paulò longius scipi, aut certè gubernari potest, ab huiusmodi ignaris. Quid in scripturis Propheticis, quando uagata sit Ecclesia, quæ res ubi gesta sint, unde iudicari posset, si deesset hæc artificiosa regionum descriptio. Quotidie in precibus inueniuntur hæc præcipua, hæc est regio, in qua filius Dei uersatus est, et uicinis factus, cogitandus est locus, in quo primum sonauit uox cœlestis. Sic enim uult Deus inuocari, simul de sacrificio filij cogitemus, & de precationibus. In his te locis cum quotidie sistere, mi uota debeant, quanta est ignauia, nõ cogitantes ubi terrarum sita sint. Hæc spectare etiam in picturis. Ac nisi ars extaret, homines infinitum quiddam esse terram cogiterent, ac tantum earum regionum spacia & interualla scirent, quæ adijssent. Hinc multi grauius in uita orirentur. Nunc uerò quam gratum, quam utile est mente complecti totum terrarum ambitum, & quidem certa, facili & competenti supputatione comprehensum, quem si cogitatione tanquam oculis totum contempleris, etiam mirari paruitatem, cum sit nostrorum miliariorum quinquies mille quadringentesimo

In precibus inueniuntur hæc præcipua, hæc est regio filij Dei.

Hæc sine doctrina motuum cœlestium includi certis descriptionibus, quasi limitibus non poterant. Iam quanta suauitas ac dulcedo sit huius doctrinae, dicerem, si uerbis exponere possem. Sed hæc, experiundo cognoscenda est. Sua cuiq; naturæ, propriissima actio iucundissima est, ut nare piscibus, modulari Luscinia, ita homines magna uoluptate adfici necesse est, cum naturam totam rerum aspiciunt, cum numerorum & magnitudinum proportionem inueniunt, cum cœlestium & inferiorum corporum harmoniam, & consensumprehendunt, cum uident omnia certa lege condita esse, ut nos de Architecto admoneant. Ad hanc considerationem cum nati simus, necesse est eam uoluptati esse non monstrosis, non distortis naturis. Et si autem initio presatus sum, me non dicturum esse de parte diuinatrice, tamen hoc addam, hanc ipsam doctrinam motuum cœlestium per sese $\mu\alpha\upsilon\tau\iota\kappa\acute{\upsilon}\nu$ esse, & præcipuam ac certissimam diuinationem gubernantem uitæ summam. Nam hæc leges motuum, testantur mundum non casu ortum esse, sed à mente æterna conditum, & huic conditori humanam naturam curæ esse. Hæc cum perspicuè demonstrant leges motuum, negari non potest, hanc doctrinam uere esse $\mu\alpha\upsilon\tau\iota\kappa\acute{\upsilon}\nu$ de re maxima. Nam hæc de Deo, & de

a iij   prouidentia

Astronomia
 $\mu\alpha\upsilon\tau\iota\kappa\acute{\upsilon}\nu$
de re maxima,

prouidentia sententia, profecto ad uirtutem animos
 exuscitat. Prædicat Phisicus pluuias, si spirant
 Austri uel Zephyri, si Boreas, serenitatem.
 Quanto utilior diuinitio est, confirmare animos
 de prouidentia, ne casu mundum existisse somnient?
 Magna causa fuit, cur Deus hæc de se testimonia
 nobis proposuerit. Nā cum didicimus esse Deum
 gubernatorem omnium, intelligimus ei parendum
 esse, agnoscimus ordinem ab ipso in mentibus
 nostris, & in politica societate institutum esse,
 & sancitas pœnas conturbantium hunc ordinem,
 quas ne Gygantes quidem ausint ad se communiendos
 imponere Pelio Olympan, effugere queant. Denique multa de
 Deo & de moribus monet cœlestium legum ordo,
 testificans ad humani generis utilitatem has rerum
 conditas esse. Quare Plato prudenter dixit, tantum
 uirum tantum beatum esse, qui hanc doctrinam didicerit,
 hunc mores posse regere, hunc moderatum, iustum
 et utilem ciuibus fore. Ac addo uerba Platonis,
 ut tanti uiri uox & autoritas uos ad amorem
 & studium harum optimarum artium exuscitet.
 Vnum est nature uinculum, doctrinæ numerorum,
 figurarum & motuum cœlestium, ac si quis
 aliam uiam ad discendum quæret, non inuocet,
 ut dici solet. Nam sine his nemo potest
 ciuitatis

Platonis uir
 beatus.

ciuitatibus unquam beatus existet. Hic modus est, hæc educatio, hæc disciplina, seu facilis seu difficilis. Per hanc ire necesse est, nec fas est negligere Deum, qui gratam de se famam in his artibus generi humano tribuit. Hæc sunt Platonis uerba, in quibus cogitate, quàm sapienter dictum sit, gratam Dei famam audiri in his artibus, hoc est, numerorum ordinis, & cœlestium corporum cognitione necessario nos statuere mundum à mente eterna conditum esse. Verè igitur hæc ipsa doctrina, de qua loquimur, est μαθητι, etiam si reliquas diuinationes non scrutemur, de mutationibus aëris, & corporum nostrorum, quarum non omnino nulla est utilitas, si intra iustas metas contineantur.

Cùm igitur doctrina de motibus cœlestibus, plena sit eruditionis, cùm sit utilis uitæ ad temporum & regionum distinctionem, cùm sit dulcissima, cùm confirmet in animis honestam de Deo sententiam, cumq; sit occasio discendi, bona ingenia adhortor, ut in hæc studia incumbant, & sua, & Reipub. causa, cui honestas artes, uitæ utiles conseruare debemus.

D I X I.

a iiij

ORA

Grata Dei fama in artibus.